

Ուսուցչ. Խալաթեանց կը կարծէ թէ խո-
րենացի ստեղծած է ծայրէ ծայր այս պատ-
մուածքն, եւ թէ որեւէ յիշատակարանի մը հե-
տեւած չէ, ի բաց առեալ միայն Փոքր Սոկրատն.
եւ արգելամբը այսպէս կը գրէ՝ «Միւս կողմից»
ենթադրել վերոյիշեալ տարածայնութիւնների
հիմամբ, թէ խորենացի օգուռել է Պրաց դարձի
համար սյլ, մեզ անձնօթ կամ մեզ չը հասած
վաղազոյն գրուոր աղբիւրներից, — մեր կար-
ծիքով անտեղի է, բայց կը պատասխանեմ թէ
Պրաց թով պահուած է այն յիշատակարանն՝
որ Մ. խորենացւոյ աղբիւրն եղած է, եւ Sabinin
հրատարակած է զայն ի Պետերբուրգ 1882ին
իւր այս գրութեան մէջ՝ Sakart'hevlos Samot'hkhe.
եւ 1891ին ի Յփղէս հրատարակած է Մ. Ե. Թաքաշվիլի (M. E. T'haqaishvili) ա-
նոր աւելի հնագոյն բնագիրն՝ այս խորագրով՝
Akhali Varianti Tsm. Ninos Tzkhovrebisa, գոր-
ծածելով ք կամ Ժ դարու ձեռագիր մը որ
Հաթերգի վանքը կը գտնուէր, Եւ չիշդ այս
յիշատակարանը թարգմանած եւ համառօտած
է Զուռնշէր, որուն հայերէն թարգմանութիւնն
ալ պահած է բնագիրն այն ձեւով, զոր վրացի
ժամանագիրը կ'ընծայեն իւր 480ի Գ. Բ.:

(Հարսնախէն)

Ի Ե Զ Ո Ւ Ա Ր Ա Ն Ա Կ Ա Ն

ՈՐՈՐԿԻՐԻ ԳՈՒՅԹՈՐՈՐՈՐՈՐ

(Հարսնախէն)

ՍԱՍՏԿԱԿԱՆԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԵՍԱԿ:

425. Սաստկական բայերու երկրորդ տե-
սակը կը կազմուի, արմատի կրկնութենէն յետոյ,
բայի վերջաւորութենէն առաջ -ո գիրն աւել-
ջընելով. օր.

ծակել, ծախել (Ա. տեսակ), ծախել
(Բ. տեսակ) = ծախ + ծախ + ք + ւել.

մաւալ, մախալ (Ա. տեսակ), մախալ
(Բ. տեսակ) = մաւ + մաւ + ք + ւալ.

խաւալ, խախալ (Ա. տեսակ), խախալ
(Բ. տեսակ) = խաւ + խաւ + ք + ւալ.

կապել, կապիլ (Ա. տեսակ), կապիլ
(Բ. տեսակ) = կապ + կապ + ք + ւել.

վազել, վաչիլ (Ա. տեսակ), վաչիլ
(Բ. տեսակ) = վաչ + վաչ + ք + ւել.

ֆաւալ, ֆախալ (Ա. տեսակ), ֆախալ
(Բ. տեսակ) = ֆաւ + ֆաւ + ք + ւալ.

Ֆշալ, ֆշիլ (Ա. տեսակ), ֆշիլ
(Բ. տեսակ) = ֆշա + ֆշա + ք + ւալ. եւն:

ԵՐԿՐՈՐԴ 2ԵՒ ՍԱՍՏԿԱԿԱՆ:

426. Սաստկական երկրորդ ձեւ մը կը
յօրինուի բային արմատն երեք անգամ կրկնե-
լով եւ վերջաւորութենէն առաջ Բ. ձեւին նման
-ո գիրն աւելցնելով. այսպէս.

բզիկ բզիկ բզիկալ. մանար մանար մանարալ.
գլար գլար գլարալ. ճմլ ճմլ ճմլալ.
բնտո բնտո բնտոալ. մշլ մշլ մշլալ.
զնկո զնկո զնկոալ. ձվ ձվ ձվալ.
թապլ թապլ թապլալ. ճրգո ճրգո ճրգոալ.
թխո թխո թխոալ. ձանկո ձանկո ձանկոալ.
թփր թփր թփրալ. մնլ մնլ մնլալ.
թքր թքր թքրալ. պատո պատո պատոալ.
լիւ լիւ լիւալ. վը վը վըալ.
խու խու խուալ. փսր փսր փսրալ.
կար կար կարալ. եւն եւն:

ՍԱՍՏԿԱԿԱՆԻ 2ՈՐՈՐԴ 2ԵՒ:

427. Սաստկական բայերու այս ձեւն,
որով շատ աւելի բառեր կը կազմուին, կը յօ-
րինուի կրկնութեան ժամանակ, երկրորդ եղբին
մէջ՝ արմատին սկզբնական գիրը -ի փոխե-
լով օր.

հազել = հաչիլ (հաչիլալ + ւել.
հազալ = հաչիլալ = հաչ + ի(չ)ալ + ւալ.
ծոել = ծոնել = ծոն + ի(չ)ալ + ւել եւն:

ՀԻՊԵՐԵՐԿՐՈՐԴ 2ԵՒ ՍԱՍՏԿԱԿԱՆ:

428. Այս հիպերբորդ ձեւս կը կազ-
մուի, առանց կրկնութեան, բային վերջին վան-
կին մէջ՝ վերջաւորութենէն առաջ -ո գիրն
աւելցնելով. օր.

գլար-ել, քլար-ել = գլար + ք + ւել.
բնտո-ել, քնտո-ել = բնտո + ք + ւել.
կոյ'ել (կորել) = {կոյ'ել} = {կոյ' + ք + ւել
{կորել} = {կոր + ք + ւել
կոյ'ել (կորել) = {կոյ'ել} = {կոյ' + ք + ւել
{կորել} = {կոր + ք + ւել
մնտել = քնտել = մնտ + ք + ւել
պառել (պատոել) = պատ + ք + ւել
փսրել = քսրել = փսր + ք + ւել եւն:

429. Այս կարգին կը պատկանին նաեւ
հետեւեալ ձեւերն որոնք նոյնպէս սաստկական
են եւ որոնք փոխանակ պարզ -ո ի -ւո կ'առնուին:

այնի կամ այիլ = այեռի = այ + ւր + ւիլ.
 թռչիլ = թռչեռիլ = թռչ + ւր + ւիլ.
 կոյիլ = կոյեռիլ = կոյ + ւր + ւիլ.
 կոյիլ = կոյեռիլ = կոյ + ւր + ւիլ.
 կոյիլ = կոյեռիլ = կոյ + ւր + ւիլ.
 փախիլ = փախեռիլ = փախ + ւր + ւիլ.
 փախիլ = փախեռիլ = փախ + ւր + ւիլ.
 փախիլ = փախեռիլ = փախ + ւր + ւիլ.

ՎԵՑԵՐԻՐՈՐԴ 2ԵՒ ՍԱՍԿԱՆԿԱՆՆԵՐ

430. Սաստկական բայերու վեցերորդ ձևն կը կազմուի, առանց կրկնութեան, արմատին վրայ եւ բայի վերջաւորութենէն առաջ -վոր մասնիկն աւելցնելով որ հասարակ է -վոր + ր.

ժողովիլ, ծախիլ = ժող + վոր + ր + ւիլ.
 լըլիլ, լըլեռիլ = լըլ + վոր + ր + ւիլ.
 լվալ, լվալեռիլ = լվալ + վոր + ր + ւիլ.
 խաղիլ, խաղեռիլ = խաղ + վոր + ր + ւիլ.
 ծռիլ, ծռեռիլ = ծռ + վոր + ր + ւիլ.
 կանչիլ, կանչեռիլ = կանչ + վոր + ր + ւիլ.
 կոխիլ, կոխեռիլ = կոխ + վոր + ր + ւիլ (աւելի գործածական ձևն՝ կոխեռիլ).
 հաշիլ, հաշեռիլ = հաշ + վոր + ր + ւիլ.
 հաղիլ, հաղեռիլ = հաղ + վոր + ր + ւիլ.
 ճանիլ, ճանեռիլ = (ուր + ի փոխանակ -վի).
 ճինչիլ, ճինչեռիլ = ճինչ + վոր + ր + ւիլ.
 ճինչիլ, ճինչեռիլ = ճինչ + վոր + ր + ւիլ.
 վազիլ, վազեռիլ = վազ + վոր + ր + ւիլ.
 քաշիլ, քաշեռիլ = քաշ + վոր + ր + ւիլ (աւելի գործածական՝ քաշեռիլ).

ԵՐԵՐԻՐՈՐԴ 2ԵՒ ՍԱՍԿԱՆԿԱՆՆԵՐ

431. Սաստկական բայերու եօթներորդ եւ վերջին ձևն կը կազմուի կրկնութեամբ, սակայն երկրորդ եզրին մէջ -ւոր տարրը կ'աւելնայ արմատականին վրայ. օր.

խալ, խախալ, խախալ = խա + ի + շ + ւալ.
 կապիլ, կապկապիլ, կապկապիլ = կա + ի + շ + ւալ.
 հրել, հրահրել, հրահրել = հր + ի + շ + ւալ.
 հրել, հրահրել, հրահրել = հր + ի + շ + ւալ.
 փոխիլ, փոխփոխիլ, փոխփոխիլ = փո + ի + շ + ւալ.
 փոխիլ, փոխփոխիլ, փոխփոխիլ = փո + ի + շ + ւալ.
 փոխիլ, փոխփոխիլ, փոխփոխիլ = փո + ի + շ + ւալ.
 փոխիլ, փոխփոխիլ, փոխփոխիլ = փո + ի + շ + ւալ.
 փոխիլ, փոխփոխիլ, փոխփոխիլ = փո + ի + շ + ւալ.
 փոխիլ, փոխփոխիլ, փոխփոխիլ = փո + ի + շ + ւալ.

Ե. ՓՈՒՆԵՐԱՐԴԱՆԵՐ ԲԱՅԵՐ

432. Ինչպէս յայտնի է փոխադարձական բայերը կը ցուցնեն գործողութիւն մը՝ ուր գործողը թէ գործ մը կը կատարէ եւ թէ փնտնոյն ժամանակ նոյն գործողութիւնը ուրիշ մը կը կրէ. եւ կամ ուր գործողը գործողութիւնը ինք իր հաշուոյն կը կատարէ:

433. Ա եւ է բայ փոխադարձականի վերածելու համար հարկաւոր է նախ զայն կրաւորականի դարձնել, յետոյ՝ վերջաւորութենէն առաւոր գրիչն աւելցնել: Կամ պարզապէս բային վրայ (վերջաւորութենէն առաջ) -վոր վանկն աւելցնել, այսպէս՝

Իւր-ւոր. Իւր-ւոր.

գզիլ, գզուիլ, գզուիլ = իւրաւոր հետ կուրիլ (նախադասական).

գոլիլ, գոլիլ, գոլիլ = զերար գոլիլ.

ժողովիլ, ժողովիլ, ժողովիլ = ինքզինք ժողովիլ.

լվալ, լվալ, լվալ = ինքզինք լուալ.

ծննիլ, ծննիլ, ծննիլ = զերար ծննիլ.

ծռիլ, ծռիլ, ծռիլ = ինքզինք ծռիլ.

խաղիլ, խաղիլ, խաղիլ = զերար խաղիլ.

կռուիլ, կռուիլ, կռուիլ = իրարու հետ կռուիլ.

հագնիլ, հագնիլ, հագնիլ = ինքզինք հագնիլ.

հանիլ, հանիլ, հանիլ = ինքզինք մերկացնիլ.

ճաշիլ, ճաշիլ, ճաշիլ = զերար ճաշիլ.

պագնիլ, պագնիլ, պագնիլ = ինքզինք պագնիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

պահիլ, պահիլ, պահիլ = ինքզինք պահիլ.

